

HET ARBEIDSRECHT IN
PERSPECTIEF: OVER DE
FUNDAMENTEN VAN HET
BELGISCHE ARBEIDSRECHT

Geselecteerde studies en opiniestukken

Maxime STROOBANT

Het arbeidsrecht in perspectief: over de fundamente van het Belgische arbeidsrecht
Maxime Stroobant

© 2015 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-94-000-0612-6
D/2015/7849/109
NUR 825

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden.”

Art. 23 Gw.

VOORWOORD

De wetenschappelijke retrospectie voorbij ...

Het betreft zonder meer een voorrecht het voorwoord te kunnen schrijven bij het retrospectief werk van Maxime STROOBANT. Het voorrecht is zo mogelijk nog groter, wanneer men de auteur van het werk als zijn leermeester aanziet. Maxime STROOBANT lag samen met Roger BLANPAIN aan de grondslag van het rechtswetenschappelijk onderzoek in het Nederlands van de (Belgische) arbeidsverhoudingen. STROOBANT's benadering van het arbeidsrecht was (en is) in menig opzicht vernieuwend. In zijn onderzoek van het arbeidsrecht stelde hij de collectieve arbeidsverhoudingen vooraan. Hij benaderde de arbeidsverhoudingen vooral vanuit een collectief arbeidsrechtelijk perspectief. Hierdoor slaagde hij erin de discipline te bevrijden van het keurslijf van de contractuele approach, waarin ze al enige decennia gewrongen was geraakt. STROOBANT gooide ook resoluut het onderzoek van het arbeidsrecht open, door zijn volgehouden aandacht voor de interactie tussen het recht en de sociale wetenschappen. Het werk van de emeritus-hoogleraar was (en is) voorts zonder omwenden gecentreerd op de werknemer en op de sociaal verzekerde. Er kon en mocht geen twijfel over bestaan ... de werknemer en de sociaal verzekerde vormden de hoofdreden voor het bestaan van het sociaal recht. Hun economische en sociale ontvoogding legitimeerden derhalve een lezing en toepassing van het arbeidsrecht en van het sociaal recht, waarbij hun belang centraal stond. Bewust van het cruciale belang van de verhouding tussen arbeid en kapitaal voor de samenleving, eiste (en eist) STROOBANT in zijn wetenschappelijk oeuvre ook steeds de aandacht op voor de maatschappelijke consequenties van de in het recht verrichte keuzen. Het wetenschappelijk werk van de emeritus-hoogleraar is niet zelden beïnvloed door de internationale arbeidsrechtelijke normen en door de sociale grondrechten. Onder zijn impuls als senator verkrijgen de sociale grondrechten trouwens een terechte plaats in de Grondwet. Artikel 23 van de Grondwet verheft het sociaal recht tot een volwaardige en autonome rechtstak. Binnen de statelijke rechtsorde bevrijdt de grondwettelijke erkenning het sociaal recht grotendeels van zijn status van subsysteem van het economisch recht. De door STROOBANT uitgezette onderzoeklijnen hebben de wetenschappelijke studie van het arbeidsrecht blijvend beïnvloed en hertekend.

De kritische retrospectieve analyse van de eigen publicaties, waaraan Maxime STROOBANT zich in dit werk waagt, leggen een andere kentering van de auteur bloot.

De durf om zijn wetenschappelijk werk in vraag te stellen ... Vrijheid van onderzoek opeisen kan niet zonder het aan te durven eigen analyses opnieuw kritisch te bezien. Wetenschapskritiek veronderstelt zonder meer een zin voor zelfkritiek en zelfrelativering. Het voorliggend werk bezit dus ongetwijfeld een voorbeeldfunctie ... Maar er is meer. Door zijn oefening bereikt STROOBANT drie wezenlijke effecten. Hij vraagt en krijgt opnieuw aandacht voor de pertinentie van vroeger gemaakte analyses. Door het uitgekozen werk te duiden, slaagt hij erin de continuïteit van essentiële aspecten van de arbeidsverhoudingen te onderstrepen. Ten slotte en niet in het minst nodigt hij de onderzoeker en de arbeidsrechtbeoefenaar uit om de gefragmenteerde benadering van het sociaal recht bewust te overstijgen, door aandacht te blijven opeisen voor het globale stelsel van sociale verhoudingen. Want uiteindelijk blijft nu net als vroeger de sociale emancipatie van de economisch zwakkere de ultieme legitimatie van het optreden van de sociale wetgever ...

Marc RIGAUX
em. gewoon hoogleraar
Universiteit Antwerpen
Assessor bij de Raad van State

TEN GELEIDE

In dit boek worden een reeks studies en opiniestukken samengebracht, gekozen uit de teksten gepubliceerd tijdens mijn loopbaan. Deze nam een aanvang op het einde van de jaren vijftig. De bedoeling is om aan de hand van enkele thema's na te gaan hoe in de tweede helft van de 20ste eeuw het Belgische arbeidsrecht evolueerde. De oorspronkelijke bedoeling was om, in drie volumes, deze evolutie te schetsen rond drie thema's: de fundamentele kenmerken van het Belgische arbeidsrecht, arbeidsrecht en democratie en arbeidsrecht en waardig werk.

Dit boek heeft betrekking op de fundamentele kenmerken van het Belgische arbeidsrecht. Het kreeg als motto: *“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden. Art. 23 Gw.”*, een verwijzing naar de opname in die periode van sociale grondrechten in de Belgische Grondwet.

Hoewel het de bedoeling is de analyse zo veel mogelijk te beperken tot het domein van het arbeidsrecht, wordt op sommige punten deze afbakening niet geëerbiedigd. De verwevenheid van de arbeidsverhoudingen met andere domeinen van het maatschappelijk leven is zo groot dat het negeren ervan aanleiding zou geven tot misvattingen. Dit betekent echter niet dat er over aanverwante aspecten uitgebreid wordt gesproken en dat er op dat vlak naar volledigheid wordt gestreefd.

Het boek neemt in de eerste plaats juridische teksten als uitgangspunt, maar wil niet miskennen dat deze regels noodzakelijkerwijze hun ontstaan en hun toepassing vinden in een globaal maatschappelijk gebeuren. Andere rechtsdisciplines en eveneens het gedrag van individuen, groepen en instituten zijn hierbij van essentieel belang. Men denke hierbij aan het fiscaal recht, het milieurecht, het welzijnsrecht, het vermogensrecht, maar ook aan machtsverhoudingen, sociale actie, stakingsacties, politieke generositeit en kortzichtigheid.

De geselecteerde studies en opiniestukken worden als uitgangspunten gebruikt. Zij worden bondig gesitueerd in hun historische context met de vraag in welke mate zij cruciale problemen die zich tijdens deze periode voordeden, hebben behandeld en welke conclusies werden getrokken. Van hieruit kan een gedachtegang worden ontwikkeld die een actuele beleidslijn kan aanreiken. Het is de bedoeling om een beter inzicht te verwerven in het huidige stelsel van arbeidsverhoudingen, uitgaande van onze historische ervaring. Dit boek wil derhalve een bijdrage leveren tot het ontwikkelen van het hedendaags arbeidsrechtelijk beleid en tot de toepassing ervan.

De gekozen studies, werkstukken en opiniestukken werden reeds afzonderlijk gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften of boeken en worden als dusdanig hier overgenomen. De meeste stukken werden in het Nederlands opgesteld, sommige in het Frans. Het boek bevat vijf hoofdstukken, waaronder een onderdeel “Probleemstelling en inleidende beschouwingen”.

Elk hoofdstuk wordt voorafgegaan door een toelichting waarin de opgenomen teksten worden voorgesteld en waarin bondig conclusies van het hoofdstuk worden getrokken. Voor de volledigheid wordt naar de studie zelf verwezen. Het geheel wordt afgerond met een “Algemeen besluit”.

De bibliografieën worden per werkstuk gepubliceerd indien ze in de oorspronkelijke teksten waren opgenomen. Een algemene bibliografie wordt niet voorzien.

Ten slotte wens ik mijn dank te betuigen aan de talrijke vrienden en belangstellenden die me bij de verwezenlijking van dit boek hebben gesteund en zonder wier raadgevingen dit boek niet tot stand had kunnen komen. Ze zijn met meerderen en tot mijn spijt zal ik hier niet iedereen kunnen vermelden. Mijn erkentelijkheid is er echter niet minder om.

Nochtans zou ik aan een elementaire beleefdheid tekortschieten indien ik enkele expliciete dankbetuigingen niet zou vermelden. Ik denk aan mijn collega en vriend prof. Marc Rigaux van de UA Antwerpen en aan Kris Moeremans van uitgeverij Intersentia. Zonder hen was dit initiatief er niet gekomen. Mijn collega prof. Jacques Vilrocx van de VUB en mijn dochters Birgit en Veerle dank ik voor het geduld waarmee zij de teksten hebben doorgenomen. Ik dank eveneens de vakgroep sociaal recht van de VUB en meer bepaald Renée Van Durme voor de geleverde administratieve ondersteuning. Mijn vrienden op de RVA dank ik voor hun onontbeerlijke raadgevingen inzake tekstverwerking. Heel bijzonder waardeer ik de aanmoediging die ik kreeg van het ABVV nationaal, de BBTK-ABVV, de Algemene Centrale – ABVV, de Centrale der Metaalindustrie van België – CMB, ACOD en de socialistische mutualiteit Brabant. Ten slotte, maar niet minder belangrijk, was het geduld van Mady, mijn echtgenote, die dit alles moest doormaken.

Maxime STROOBANT

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	vii
<i>Ten geleide</i>	ix
DEEL I. ALGEMENE INLEIDING.....	1
Inleidende beschouwingen en probleemstelling.....	3
M. STROOBANT, “Hoe verouderd is het arbeidsrecht?”, Opiniestuk, <i>Actief</i> nr. 3/2004, 14-17.....	43
M. STROOBANT, “Een volwaardige sociale zekerheid: voorwaarde voor een actieve welvaartsstaat”, Opiniestuk, <i>Actief</i> , nr. 3/2006, 9-12.....	49
DEEL II. HET IDEOLOGISCH DENKEN.....	57
Ten geleide.....	59
M. STROOBANT, “Beperkingen aan het eigendomsrecht van de onderne- mer”, <i>RW</i> 1983-84, 2489-2522 (met de medewerking van K. MOLLEKENS en M. ROELANDS).....	63
M. STROOBANT, “Arbeidsgeschillen voortaan binnen een juridisch kader behandeld?” in L. Walckiers (ed.), <i>De rechtbank als wapen, Noordzuid</i> <i>Cahier</i> nr. 4, december 2000, Brussel, Wereldwijd Mediahuis, 127-137.....	103
M. STROOBANT, “Het stakingsrecht in het gedrang”, Opiniestuk, <i>Actief</i> 2005/3, 13-15.....	113
M. STROOBANT, “Le mouvement syndical belge dans une économie libérale du marché : problèmes et perspectives” in <i>Liber Amicorum Maria</i> <i>Matey</i> , Warschau, Wolters Kluwer Business, 2011, 253-294.....	119
M. STROOBANT, “Kritische beschouwingen bij de relatie tussen het sociaal recht en het levensbeschouwelijk denken in België” in D. DE RUYSSCHER, P. DE HERT en M. DE METSENAERE (eds.), <i>Een leven van inzet. Liber</i> <i>Amicorum Michel Magits</i> , Mechelen, Wolters Kluwer, 2012, 297-330.....	159

M. STROOBANT, “Ook structuurhervormingen behoren tot de staatshervorming”, <i>Opiniestuk, Actief</i> 2008/1, 16-19.	187
M. STROOBANT, “De Europese eenheidsmarkt en de perspectieven van het Belgisch arbeidsrecht” in <i>Liber Amicorum E. Krings</i> , Brussel, Story-Scientia, 1991, 331-355.	195
DEEL III. DE GRONDBEGINSELEN VAN HET ARBEIDSRECHT	219
Ten geleide.	221
M. STROOBANT, “Bedrijfsorganisatie en werknemersparticipatie in België 1948-1998. Een historisch overzicht. Slotbeschouwingen” in M. STROOBANT, M. DE SAMBLANX en P. VAN GEYT (eds.), <i>Bedrijfsorganisatie aan de vooravond van de 21ste eeuw</i> , Antwerpen, Intersentia, 2000, 299-319.	225
M. STROOBANT, “De relatie tussen het sociaal recht en het economisch recht: van objectieve ondergeschiktheid naar zelfstandigheid” in <i>Imperat Lex. Liber Amicorum Pierre Marchal</i> , Brussel, De Boeck, 2003, 417-441	239
M. STROOBANT, “Kritische beschouwingen bij maatschappelijk verantwoord ondernemen” in <i>Liber Amicorum Othmar Vanachter. Arbeidsrecht tussen wel-zijn en niet-zijn</i> , Antwerpen, Intersentia, 2006, 781-810	265
M. STROOBANT, “Artikel 23 van de Grondwet en de armoedeproblematiek” in <i>Armoede – Waardigheid – Mensenrechten. 10 jaar Samenwerkingsakkoord</i> , Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2008, 39-48.	295
DEEL IV. DE CONSTITUTIONELE RECHTEN VAN DE WERKNEMERS	307
Ten geleide.	309
M. STROOBANT, “Ontstaan en draagwijdte van artikel 23 Grondwet houdende toekenning van sociale grondrechten”, <i>TSR</i> 1994, nr. 2, 209-227	311
M. STROOBANT, “De sociale grondrechten naar Belgisch recht. Een analyse van de parlementaire werkzaamheden bij art. 23 G.W.” in M. STROOBANT (ed.), <i>Sociale grondrechten</i> , Antwerpen, Maklu, 1995, 57-94.	327

M. STROOBANT, “De grondwettelijke rechten op bescherming van de gezondheid en op geneeskundige bijstand”, <i>T.Gez.</i> 1997-98, 448-457	367
M. STROOBANT, “De Universele Verklaring en de materiële rechten van de Mens” in Ministerie van Buitenlandse Zaken (ed.), <i>De 50ste verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens</i> , Brussel, Teksten en documenten. Ministerie van Buitenlandse Zaken en Ministerie van Justitie, 1999, 10-16.	389
M. STROOBANT, “Sociale en economische grondrechten in de Belgische Grondwet. Wordingsgeschiedenis van artikel 23: het akkoord van ‘Le Ry d’Ave’ Rochefort” in W. RAUWS en M. STROOBANT (eds.), <i>Sociale en economische grondrechten. Artikel 23 Gw.: een stand van zaken na twee decennia</i> , Antwerpen, Intersentia, 2010, 19-57	401
M. STROOBANT, “Algemeen besluit” in W. RAUWS en M. STROOBANT (eds.), <i>Sociale en economische grondrechten. Artikel 23 Gw.: een stand van zaken na twee decennia</i> , Antwerpen, Intersentia, 2010, 205-209	441
DEEL V. ALGEMEEN BESLUIT	447